

Araştırma Makalesi

Televizyon Haber Retoriğine Türk Kimliğinin Etkisi

Ahmet Selman Seyhan (Öğr. Gör. Dr.)

İD Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi
a.seyhan@hbv.edu.tr

Ömer Faruk Zararsız (Arş. Gör.)

İD Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi
omerfarukzararsiz@gmail.com

Başvuru Tarihi: 17.10.2020

Yayına Kabul Tarihi: 12.01.2021

Yayınlanma Tarihi: 29.01.2021

<https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.812040>

Öz

Televizyon haber merkezi olayın haberleştirilmesi sırasında her bir seçme, eleme ve mesleki uygulamada içinde yaşadıkları toplumun kültüründen ve kültürel kimliğinden etkilenmektedir. Çünkü kültür, toplumların maddi ve manevi ürünlerinin toplamını ifade eden, o toplumdaki insanların düşünce ve eylemlerine yön veren ahenkli bir değerler bütünüdür. Bu sebeple haber merkezinde çalışan profesyonellerin haber ile ilgili alacakları herhangi bir karar bu ahenkli bütünün bir parçası olacak ve izleyiciler ile ortak bir bağı bulunacaktır. Televizyon haber merkezi, izleyicilerin haberdeki enformasyonlara inanması için haber retoriğine başvurmaktadır. İnanırlı olmak istenen izleyicilerin kültürel kimlikleri, haber retoriğinin şekillenmesinde de etkili olmaktadır. İzleyicilerin nelerden hoşlanacağı, nelere değer verip neleri görmezden geleceği ya da neyi nasıl daha iyi anlayacağı kültürel kimliklerinin bir yansıması olup haber retoriğinde bu seçenekler göz önünde bulundurulmaktadır. Çalışmada Türk kültürel kimliğinin televizyon haber retoriğine nasıl ve ne şekilde yansıdığı tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bunun için toplumun büyük kesimine hitap etmesi sebebiyle reyting oranlarında en çok izlenen beş ana haber bülteninin 150 haber bülteni ve bu bültenlerdeki 2250 haber incelenmiştir. Kültürün ve kimliğin etkilerini tespit edilebilmek için iletişimsel zihniyet analizi yöntemi kullanılmıştır. İnceleme sonucunda Türk kimliği ile haber retoriği arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İletişim Bilimleri, Türk Kültürü, Türk Kimliği, Televizyon Haberi, Haber Retoriği.

Research Article

The Effect of Turkish Identity on Television News Rhetoric

Ahmet Selman Seyhan (Lect. Ph.D.)

 Ankara Hacı Bayram Veli University Faculty of Communication
a.seyhan@hbv.edu.tr

Ömer Faruk Zararsız (Res. Asst.)

 Ankara Hacı Bayram Veli University Faculty of Communication
omerfarukzararsiz@gmail.com

Date Received: 17.10.2020

Date Accepted: 12.01.2021

Date Published: 29.01.2021

<https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.812040>

Abstract

The television news center is affected by the culture and cultural identity of the society they live in during the reporting of the event. Therefore, any decision taken by the professionals working in the news center regarding the news will be a part of this harmonious whole and will have a common bond with the audience. The television news center uses news rhetoric to make viewers believe the information in the news. The cultural identities of the audience who want to be persuaded are also effective in shaping the news rhetoric. What the audience will like, what they value and ignore, or how they can better understand what is a reflection of their cultural identity, these options are considered in news rhetoric. The research aims to determine how and in what way Turkish cultural identity reflects on television news rhetoric. Thus, 150 news bulletins of the five most-watched news bulletins and 2250 news in these bulletins were examined, as they appeal to the majority of the society. The communicative mentality analysis method was used to determine the effects of culture and identity. As a result of the examination, it was concluded that there is a significant relationship between Turkish identity and news rhetoric.

Keywords: Communication Science, Turkish Culture, Turkish Identity, Television News, News Rhetoric.

Giriş

Her gün ekranlarda izleyicilere aktarılan televizyon haberleri kendiliğinden meydana gelen veya teknolojik teçhizatların yapısal özelliklerini kullanarak ortaya çıkan iletiler olarak düşünülmemelidir. Bu bağlamda televizyon haberleri her kitle iletişim iletişinde olduğu gibi insanların müdahalesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. İşin içinde insan olduğu için hayatın her alanında olduğu gibi meslekle alakalı tefekkür ve eylemleri de yönlendiren bir takım unsurlar devreye girmektedir. Kitle iletişim araçlarında iletinin hazırlanma sürecinde devreye giren ve insanların tefekkür ve eylemlerine yön veren unsurlar iletişimsel zihniyet olarak ifade edilmektedir (Seyhan, 2020, s. 216). Bu tanımdan yola çıkarak iletişimsel zihniyetin, televizyon haberlerinin hazırlanma safhalarında haber merkezinde çalışan profesyonellerin her türlü seçme, eleme ve mesleki uygulamalarına yön verdiği ifade edilebilir. İletişimsel zihniyet dünya üzerinde herhangi bir yerde ortaya çıkan bir olayın seçilerek bültene taşınmasından, o olayın ele alınış şekline ve izleyicilerin iletide yer alan enformasyona nasıl inandırılacağına kadar her konuda yol gösterici olmaktadır.

Etik, mevzuat, inanç, ideoloji, kurumsal kimlik, şahsiyet gibi pek çok unsurdan meydana gelen iletişimsel zihniyetin en önemli parçalarından bir tanesi de kültürdür. Kültür, haberleri hazırlayan profesyonellerin izleyicileri inandırmak için kullandıkları haber retoriği ile ilgili her türlü tercihlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle iletilerin muhatabı olan izleyicilerin kültürel yapıları ve kültürel kimlikleri haberlerde yer alan görüntü, ses ve yazıların nasıl kullanılacağına etki edebilmektedir. Haber metninin uzun veya kısa oluşu, görüntünün çok fazla kullanılması, nesnel bilgilerden daha çok duygulara yönelik argüman kullanımı, kurgu tekniği, sık tekrarlar, kelime tercihleri, spikerin üslubu ve beden dili, stüdyonun düzenlenmesi veya renklerin kullanımı gibi haber retoriğinin parçası olan pek çok detay izleyicilerin kültürel yapısı ve kültürel kimliğine göre belirlenebilmektedir. Haber merkezinde çalışan profesyoneller, izleyicilerinin kültürel kimliklerine uygun olan haber retoriğini kullanarak enformasyonlara daha kolay inanmalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Çalışmada Türk kültürünün ve kimliğinin haber retoriğindeki tercihlerde ne kadar ve ne şekilde etkili olduğu incelenmektedir. Ayrıca haber retoriği ile kültürel kimliğin uyumlu olmadığı durumlarda nasıl bir yol izlendiğinin tespit edilmesi de diğer bir amaç olarak belirtilebilir. Bu tespitlerin yapılabilmesi için haberler iletişimsel zihniyet analizi yöntemiyle incelenerek izleyicilerin nelere ne şekilde inandırılmaya çalışıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Çıkan sonuçların Türk kültürel kimliği ile uyumlu olup olmadığı yorumlanmıştır.

Kültürün Özellikleri

Televizyon haber retoriğine etki eden kültürel kimliğin değerlendirilebilmesi için öncelikli olarak kültürün ne olduğunun, özelliklerinin ve kapsamının incelenmesi gerekmektedir. Kültür, kök olarak Latince *colere* ve *cult\us* kelimesinden gelmektedir (Hançerlioğlu, 1978, s. 362). *Colere* ve *cult\us* kelimesi ise ekmek, yetiştirmek anlamında kullanılmaktadır. Kelime kökü olarak insanların yetiştirip ortaya çıkardığı bir takım değerleri ifade eden kültür kelimesi ilk olarak 17. yy'da Samuel von Pufendorf tarafından doğaya karşıt olan ve belli bir toplumsal bağlam içerisinde ortaya çıkmış tüm insan eserleri ifade etmek için kullanılmıştır (Cevizci, 2017, s. 1189). Kültür kelimesi İngilizcede de *colere* kelime kökünden gelmiş olan *culture* ile ifade edilmektedir. *Culture*, belirli bir ülke veya grubun gelenek ve göreneklere, sanatı, yaşam biçimi, inanç ve tutumları, sosyal organizasyonu

anlamına gelmektedir (Oxford University, tarih yok). Kültürün kelime kökü olarak insanların doğada hali hazırda var olan şeylerden farklı olarak ortaya çıkardığı, yetiştirdiği ve ürettiği her türlü maddi ve manevi değerleri ifade ettiği görülmektedir. Televizyon haber retoriğinin kültür kelimesinin temel anlamına paralel olarak insanlar tarafından ortaya konulması sebebiyle kültür ile temelde bir ilişkisinin bulunduğu ifade edilebilir.

Kültür ile ilgili literatürde yapılan tanımlara bakıldığı zaman farklı özelliklerinin vurgulandığı görülmektedir. TDK sözlükte kültür için tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde ortaya konulan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları meydana getirmede ve sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, tarih yok) tanımı yapılmaktadır. Bir başka kültür tanımında ise bir toplumun üyeleri tarafından üretilen, paylaşılan, kendi aralarında anlaşılır olan davranışlardan bahsedilmektedir (Haviland, Prins, Walrath, & Mcbride, 2008, s. 102).

Kültür ile ilgili tanımlamalarda ortaya çıkan genel kabul, insanlar tarafından üretilmesi, üretilen toplulukta ortak bir anlam ifade etmesi ve o toplulukta düşünce ve eylem bütünlüğü sağlayabilmesidir. Bu genel kabullerden yola çıkılarak kültürün tesir ettiği toplumdaki her alanda büyük ölçüde birbiriyle uyumlu olan, bir takım anlamlar ifade eden davranışlarla karşılaşılabilir. Aile hayatından, iş ilişkilerine, sosyal olaylardan devlet idaresine hatta televizyon haberlerinin hazırlanmasına kadar genel bir çerçevede kültürün birleştirici ve tamamlayıcı etkisinden söz edilebilmektedir. Raymond Williams (1960, s. xiv), kültür ile ilgili tanımlarından birisinde maddi, manevi ve entelektüel bir hayat tarzı olarak bahsetmektedir. Bu tanımlamadan kültürün toplumun bütün kurum ve kuruluşlarını da içine alan ortak bir hayat tarzını sağladığı, bu kurum ve kuruluşlardaki fertlerin hayata bakışlarında birliktelik olduğu, karşılaştıkları olaylarda pek çok yönden ortak davranışlar sergilediği anlaşılabilmektedir. Kültür bir toplumda paylaşılan değerler ve algıların toplamını ifade etmesi sebebiyle toplum içerisindeki fertler tarafından öğrenilmekte ve paylaşılmaktadır. İnsanlar ortak bir kültürü öğrenip paylaştıkları için belli koşullar altında diğerlerinin nasıl davranacağını öngörebilmektedir (Haviland, Prins, Walrath, & Mcbride, 2008, s. 103-104). Bu öngörüler sonucunda da kendi tefekkür ve davranışlarını ayarlayabilmektedir.

Fertlerin içinde buldukları toplumun kültürü öğrenmesi için kültürlenme sürecini yaşaması gerekmektedir. Kültürlenme, bir kültürün kuşaktan kuşağa aktarılarak her ferdin o toplumun üyesi haline getirilmesi sürecidir (Haviland, Prins, Walrath, & Mcbride, 2008, s. 113). Kültürlenme sürecinde fertler birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkiler kurarak, bilgileri, izlenimleri ve tecrübelerini birbirine aktarmaktadır. İnsanlar öğrendiklerinden yola çıkarak o toplum için en uygun olan davranış kalıplarını öğrenir ve beslenme, barınma, sosyal ilişkiler gibi pek çok konuda toplumsal olana en uygun şekilde hareket eder. Bu öğrenmenin sonucunda kültürlenme sağlanarak fertlerin tefekkür ve davranışlarında değişimler oluşmaktadır (Gerbner, 2014, s. 19). Televizyon haber merkezleri de çalışmak amacıyla kendisine katılan her bir ferde habere etki eden kültürü öğretmekte ve ortak bir davranış kalıbı sunmaktadır.

İnsanların kültürlenme sürecinde pek çok etken devreye girmektedir. Bunların başında ise aile gelmektedir. İnsanlar dünyaya geldiklerinde hali hazırda bir anne ve bir babayı bulmaktadır. Anne ve baba çocuğu kendi kültürü içerisinde yetiştirmekte ve kendi değerlerini onunla paylaşmaktadır. Çocuk gelişimi sırasında ailesinden gördüklerini taklit etmeye ve zamanla benimseyerek davranış haline getirmeye başlayacaktır. Giyim

kuşamdan, yemek tercihlerine, dil ve üsluptan, hobilerine kadar ailenin kültürünün çizdiği çerçevede hareket edecektir. Daha sonra büyüdükçe okul, öğretmen, arkadaşlar, akrabalar, iş ortamı, geleneksel medya ve sosyal medyanın sunduğu farklı çevrelerin kültürleriyle etkileşime girerek yeni tefekkür ve davranış kalıpları öğrenecektir. Bu öğrenme neredeyse hayatı boyunca devam edecek olup sürekli bir kültürlenme içerisinde bulunacaktır (Mucchielli, 1991, s. 40).

Fertlerin kültürlenme neticesinde öğrenmiş olduğu tefekkür ve davranışlar kültürel kimliğini oluşturarak karşılaştıkları herhangi bir duruma verilecek tepkileri de belirlemektedir. Toplumdaki fertlerin şahsiyetlerinin oluşumunda belli oranda genetik faktörlerinde etkisi bulunmasına karşın kültürel yapının önemli bir etkisi bulunmaktadır (Haviland, Prins, Walrath, & McBride, 2008, s. 265). Fert, içerisinde doğup büyüdüğü toplumun maddi ve manevi üretimlerinin etkisinde kalarak kimliğini şekillendirmektedir. Bunun yanı sıra hayatın çeşitli aşamalarında birçok çevreden hali hazırda bulunan kalıpları toplayarak genel bir kimlik ortaya koymaktadır. Daha sonrasında oluşan bu kimliği çalıştığı ortamda işine yansıtma ve iş ile ilgili her türlü düşünce ve uygulamada kullanmaktadır. Dolayısıyla haber merkezinde çalışan profesyoneller hem toplumun hem de çalıştığı kurumun kültürel kimliğini, kültürlenme neticesinde öğrenerek haber ile ilgili tercihlerine yansıtılmaktadır.

Kültürel Kimlik ve Televizyon Haber Retoriği

Kültür her ne kadar toplum ile beraber ele alınsa da temeli ve öznesi insandır. Çünkü insanın yaptıkları, tabiatta hâlihazırda bulunanların dışında ürettikleri her şeyin toplamı kültürü oluşturmaktadır. Belirli bir coğrafyada bir arada yaşayan insanlar zaman içerisinde bir takım özelliklere sahip olmaktadır. Coğrafi şartlar ve iklim belli oranda toplumun özelliklerine etki etse de yine de insan ve üretimleri bu toplumsal özelliklerin karakteristiğini belirlemektedir. Bu özellikler kültürlenme ile toplumun genelinde kabul görmekte ve nesilden nesile aktararak toplumların kalıcı özelliğini oluşturmaktadır. Kültürel kimlik olarak ifade edilen toplumların nevi şahsına münhasır özellikleri, “milli kültürün ferdi ve içtimai planda ortaya çıkan üslubudur, kişiyi ve toplumu farklılaştıran, en yakınlarından başlayarak diğer benzerlerinden ayıran özellikleridir” (Köseoğlu, 2018, s. 17). Pek çok yönden birbirine benzer insanların bir araya gelerek oluşturduğu her toplumun kendine has milli kimliği bulunmaktadır. Âdetleri, gelenek ve görenekleri diğer toplumdakilerden farklılık göstermektedir. Olaylar karşısında takındıkları tavırlar, eylem ve söylemler yine farklılık göstermektedir. Örneğin, her toplumda cenaze törenleri olmasına karşın ritüellerde farklılaşmaktadır. Giyim kuşamdan, cenazeye icabet etmeye, yeme-içme alışkanlıklarından yas tutmaya kadar pek çok detayda farklılık bulunmaktadır. Bu şekilde toplumların kimlikleri, kültürlerinin millileşmiş halini ifade etmektedir.

Televizyon haberlerinde de iletinin muhatabı olan toplulukların kültürel kimliklerinin ve kültürel yapılarının etkisi görülmektedir. Haberi hazırlayan profesyoneller, izleyicilerin kültürel durumlarına göre haberleri düzenlemekte, enformasyona inanmaları için toplum üzerinde etkisi daha fazla olacak retorik usullere başvurmaktadır. İdeolojinin veya liberal anlayışın etkileri her ne kadar haber tercihlerinde hissedilse de toplumun o enformasyona inandırılması için kullanılan haber retoriği toplumun kültürel kimliğine ve kültürel özelliklerine göre de belirlenmektedir. Bu duruma haberi hazırlayan profesyonellerin o toplum içinde yer alan kişilerden oluştuğu gerçeği eklendiğinde etkinin daha da güçlü olması kaçınılmazdır. Ayrıca izleyiciler ile televizyon haber merkezi arasında kapalı bir devre bulunmaktadır (Moles, 1983, s. 216). Bu devre haberlerin hazırlanması sırasında haber merkezinin izleyicilerin kültürel kimliğini gözeterik mesleki uygulamalarda

bulunmasını sağlamaktadır. Kültür, bu devrenin iç mekanizmasını düzenlemede önemli bir etkidir. Haber merkezi çalışanları içinde yer aldıkları kültürden yola çıkarak fikirler üretmekte ve uygulamalarda bulunmaktadır. Kültürün bazı tanımlamalarda çok sayıdaki iletilerden meydana geldiği de ifade edilmektedir. Çünkü iletiler içerisinde dilbilgisi, kelimeler, simge ve sembollerin olduğu pek çok unsurdan oluşmaktadır (Moles, 1983, s. 83). Bu unsurlar ise bir kültürün yansıması olarak ortaya çıkmakta ve iletilerde yer almaktadır. Dolayısıyla, televizyon haberinde kullanılan yazılar, görüntüler ve sesler içinde bulunduğu kültürün izlerini taşımaktadır. Haber merkezinde çalışanlar haberin muhatabı olan izleyicilerin kültürel kimliğinin ve içinde buldukları kültürün etkisinde kalarak görüntü, ses ve yazıları seçmekte veya düzenleyebilmektedir.

Kültürel kimliğin önemli dışavurumlarından birisi de kendini süslemedir. İnsanların giyinişlerini, saç şekillerini ve bedenlerini değişik şekillerde süslemeleridir. Bu kültürel kimliğin bir çeşit dışavurumu olarak kabul edilebilir (Haviland, Prins, Walrath, & McBride, 2008, s. 101). Günümüz televizyon haber yayıncılığında kültürün dışavurumu olarak haberler izleyicilere göre süslenmekte ve izleyicilerin kültürel kimliğine göre haber retoriği kullanılabilir. Haber retoriği bu süslemenin temelini oluşturmaktadır. Görüntüler çeşitli çekim teknikleri kullanarak dramatik bir atmosfer oluşturabilmektedir. Muhabirler, haber içi anonslarında çok heyecanlı ve aksiyon içeren anlatımlarda bulunarak izleyicileri etkilemeye çalışabilmektedir. Spikerler, beden dillerini etkili bir şekilde kullanarak yine izleyicilerin habere inanmasını sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca kimi zaman üsluplarını da beden dilleri ile uyumlu şekilde kullanarak haber retoriğinin izleyicileri etkilemesini sağlayabilmektedir. Bütün bu tercihlerde izleyicilerin kültürel kimliğinin önemli bir etkisi bulunduğu ifade edilebilir.

Günümüz modern ulus devletlerinde semboller, ulusları kişileştirmeye ve kurumsal olanın gündelik olanla bağını kurmaya yaramaktadır. Ulusun tüm üyeleri tarafından görülen, anlaşılabilir ve hepsinin zihninde ulus tahayyülünü mümkün kılan tasarımlar, amblemler, yazılı ya da sözlü işaretler ve nesnelere bir kez seçilip yürürlüğe konduğunda toplum ve kültür nezdinde özgün bir prestij kazanmakta, bir bez parçası kimi zaman paha biçilemez bir değeri temsil edebilmektedir. Kimi zaman bu semboller idealize edilen bir geçmiş anlatısıyla, bu geçmişe göndermeler yapan nesnelere, mekânlar ve işaretlerle, sanat eserleri ve başkaca kültürel ürünlerle dolaşıma sokulabilmektedir. Bununla hedef kitlenin duyguları harekete geçirilmeye çalışılmaktadır (Tokdoğan, 2018, s. 42). Haber merkezinde çalışan profesyoneller yaşadıkları kültürlenme süreci sonrasında izleyicilerin kültürel kimliklerine daha çok hâkim olduklarından duyguların harekete geçirilmesinde nelerin etkili olacağını öngörebilmektedir. Haber metninde veya KJ gibi yazılarda özellikle toplum için anlam ifade eden farklı birçok değere atıf yapılmakta ve televizyon haberleri bu değerler etrafında çerçevelendirilmektedir.

Kültürel kimliğe bağlı olarak insanların birim zaman başına algılayabileceği belirli bir enformasyon limiti olduğu kabul edilmektedir. Yinelemeler, uzun cümleler vs. ile bu limit aşıldığı takdirde hedef kitle enformasyona boğulacağı için ilgisi ve dikkati kaybolmaya başlayacaktır (Moles, 1983, s. 149). Haber metninin yazımı sırasında bu özellik göz önünde bulundurularak enformasyonların miktarı ayarlanmaktadır. Televizyon haberlerinin süre olarak kısa olması ve birkaç dakikada sonlanması, haber içerisinde yer alacak enformasyonların toplumun yapısına göre belirlenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle dikkati dağıtacak kadar fazla olan enformasyonlar izleyiciler üzerinde istenilen inandırmayı sağlamaktan uzaklaşacağı için haber retoriğine bağlı olarak enformasyonlar azaltılacaktır. Tam tersi olarak olayı açıklama yeterliliğine sahip

olmayan haberler de izleyicileri enformasyona inandıramayacaktır. Bu sebeple haberin muhatabı olan izleyicilerin kültürel kimliğine göre haber içerisindeki enformasyonlar profesyoneller tarafından kararında kullanılmaktadır.

Bunlara ilave olarak haber içerisinde istatistik veriler, örneklendirme, tekrar gibi kullanımlar haber retoriğine kültürel kimliğin bir yansıması olarak değerlendirilebilir (Moles, 1983, s. 184). Bu tercihler, duygulara gönderme yaparak izleyicilerde istenilen inandırmanın sağlanamayacağı durumlarda mantıklarına göndermeler yaparak enformasyonun kanıtlanmasını sağlamaktadır. Kanıtlanan iddialar izleyicilerin enformasyona daha kolay inanmasını sağlamaktadır. Ayrıca, haber içerisinde görüntü, ses veya yazılarla yapılan tekrarların, haber metnindeki cümlelerin uzunluğunun veya kısalığının da enformasyonun anlaşılır ve inandırma kabiliyetinin yüksek olmasında önemli etkileri olmaktadır (Moles, 1983, s. 98). Televizyon haberinin doğasından gelen izleyicilerin aktarılan enformasyona inanması isteği, izleyicilerin kültürel kimliğine bağlı olarak bahsedilen haber retoriği kullanımlarıyla sağlanmaya çalışılmaktadır.

Türk Kimliği

Her toplumun kültürel olarak kimliği, kendine has özellikleri bulunmaktadır. Toplumların kimliklerinin oluşmasında tarihi süreç içerisinde yaşadıkları coğrafyaların, iklimin, karşılaştıkları savaşların, doğal afetlerin, inancın, iktisadi sıkıntılarının, eğitim politikalarının ve ilişkide oldukları diğer toplulukların etkisi bulunmaktadır. “Türklerin kültürel kimliğinin temelini Türkistan bölgesi olduğu bilinmektedir. Türklerin İslam öncesi dönemde geliştirdikleri bu özgün kültürün Çin ve Hindistan gibi komşu ülkelerin kültürlerinden de etkilendiğini kabul etmek gerekir. İslamiyet’in kabulünden sonra ise Müslüman Arap ve İran kültürlerinin büyük etkisiyle yeni bir kültür sentezine ulaşıldığı da kuşkusuzdur” (Turan, 1990, s. 41). Ayrıca 1400’lerden itibaren Kıta Avrupası’nın etkilerini de katmak gerekmektedir. Çünkü Osmanlı Devletinin on beşinci yüzyıldan günümüze değin Batı ile yoğun etkileşimi bulunmaktadır. Böylece Türk kültürel kimliğinin genelde üç kaynağa dayandığı sonucu ortaya çıkmaktadır (Turan, 1990, s. 41-42).

Türkistan bölgesi Türk kimliğinin anlaşılması için destanlar ve masallar önemli ipuçları vermektedir. Türk tarihinde en önemli hikâye ve destan kaynağı olarak Dede Korkut ve Orhon Yazıtları öne çıkmaktadır. Orhon Yazıtlarında Bilge Hakan, Çin ile savaşıklarını ve galip geldiklerini böylece yoksul halkı doyurduğunu ve giydirdiğini, ateş ve su gibi halkları birbirine düşman etmediğini belirtmektedir (Güvenç, 1995, s. 115). Bu bildirden Türklerde hükümdarlığın önemli vazifesi olduğu, halkın ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olduğu ortaya çıkmaktadır. Aslında günümüzdeki *devlet baba* ifadesinin kaynağı olarak bu söz gösterilebilir. Diğer yandan devlet ile devletin yönetenlerin aynı görüldüğü *devlet baba* anlayışının bunun bir yansıması olduğu sonucuna da varılabilir. Ayrıca hükümdarın halkları kardeş etmesi ve düşmanlığı ortadan kaldırması da yine o dönemlerde hoşgörü ve huzur ortamının varlığının önemini ifade etmektedir.

Dede Korkut hikâyelerinde ise kahramanlar çeşitli törenlerde, seferlerde, avda ve dinlenmelerde birlikte hareket etmekte ve bütün olayları birlikte yaşamaktadır. Bu durum o zamanki Türk topluluklarında kolektif bir bilincin varlığını, ortak bir tefekkür ve eylem iklimini ortaya koymaktadır. Hikâyelerde savaşlar düşman saldırısıyla başlamakta halkın gayretleriyle son bulmaktadır. Hükümdar barışa teşvik edilir ve hatta barış için hükümdarlar ailesinden ve gelirinden feragat eder. Burada biz ve ötekiler gibi ayrımcılık, savaş ve düşmanlık, kan ve intikam yerine hoşgörü, bağışlama, sevgi, saygı ve uzlaşma ruhu hâkimdir (Güvenç, 1995, s. 116). Çin ve bazı batılı kaynaklarda her zaman savaşçı ve

barbar olarak ifade edilen Türklerin aslında savaşı çıkararak taraf olmadığı ve her zaman akliseli öne çıkardığı Dede Korkut hikâyelerinde görülmektedir.

Dede Korkut hikâyelerinde ayrıca topluluktaki her bir ferden diğerlerinin kaygısını duyması gerektiği vurgulanmaktadır. Böylece toplumda karşılıklı bir sorumluluk duygusu oluşmakta, hak ve hukuk yönünden sorun çıkmamaktadır. Yine kadınlar saygın kişiler olup özellikle ana hakkı ilah hakkıyla eş tutulmaktadır (Güvenç, 1995, s. 116).

Orhon yazıtları ve Dede Korkut hikâyelerinden yola çıkarak Türkistan bölgesindeki Türk kimliğinin özelliklerinin “kadına saygı, bağnazlıktan uzak kalmak, etnik ve dinî farklılıklara hoşgörülü yaklaşım, yabancılara ve yabancılığa karşı temkinli ancak anlayışlı olma, misafirperverlik, toplumsal yardımlaşma, *devlet baba* anlayışıyla tüm yönetilenlere eşit mesafeli yönetim ve üretkenlik” (Yetişgin, 2007, s. 60) olduğu söylenebilir.

Anadolu topraklarının tarihte pek çok kültüre ev sahipliği yapması sebebiyle Türklerin pek çok kültür ile ilişkileri ve etkileşimleri olmuştur. Bu sebeple yeknesak değil, hareketli ve dinamiktir. Türkistan’dan sahip olunan özellikler ile İslami özellikler bir araya gelerek yeni bir kültürel kimlik oluşturmuştur. İslamiyet öncesi hükümler anlayışı, devlette askeri karakter, toprak rejimi ve sosyal haklar, İslamiyet’in siyasi, hukuki, örfi ve gelenek anlayışı ile kaynaşarak yeni bir kimlik ortaya çıkarmıştır (Kafesoğlu, 1997, s. 356). “Türkler Müslüman olduktan sonra kendilerini ve toplumsal düzenlerini tamamen İslami değerler çerçevesinde tanımlamışlar ve Hristiyan dünya gözünde de on beşinci yüzyıldan itibaren İslam’ın önde gelen temsilcisi olarak görülmüşlerdir” (Timur, 1986, s. 29).

Yunus Emre, Mevlana Celaleddin-i Rumî ve Hacı Bektaş-ı Veli gibi ünlüleri ve düşünceleri günümüze kadar gelen mutasavvıflar Anadolu’da hoşgörü, karşılıklı anlayış, birbirine saygı, yardımlaşma ve güven duygularının hâkim olduğu, kötülük, düşmanlık ve husumetin son bulduğu bir ortam oluşturmaya çalışmışlardır. Onların düşünceleri Türklerin karakterlerinin bir ürünü olduğu gibi, Anadolu Türkünün fikri yapısının ve dünya görüşünün gelişmesinde de etkileri tartışılmazdır (Yetişgin, 2007, s. 46). Özellikle Osmanlı Devleti döneminde bu hoşgörü ortamı üç kıtaya yayılarak bütün toplulukların huzur içerisinde yaşamasını olanaklı hale getirmiştir (Ortaylı, 2003, s. 11). Tarihte pek çok bölgede baskı ve asimilasyona maruz kalan insanlar Türklerin engin hoşgörüsüne sığınmışlardır. Selçuklu ve Osmanlı devletleri başta olmak üzere bütün Türk devlet anlayışlarında elde edilen topraklar bir sömürge olarak görülmemiş aksine devlet kaynaklarının büyük kısmı harcanarak yatırımlar yapılmış ve imar edilen topraklar olmuştur. Bu politika Türk kimliğinin önemli bir özelliği olan hizmet etme, ikramda bulunma, kendi yerine tercih etme gibi özelliklerini ortaya koymaktadır. Bu kimliğin bir yansıması olarak pek çok vakıf insanlığa hizmet etmiştir.

Türklerin 11. yüzyıldan itibaren vatan olarak tuttıkları Anadolu toprakları coğrafi olarak dünyadaki diğer bölgelere siyasi, askeri ve ekonomik anlamda nüfus etme potansiyeline sahip bir bölge konumundadır (Afetinan, 1988, s. 19). Özellikle dünya ticaret yollarının merkezinde olması, önemli deniz yollarına sahipliği ve enerji kaynaklarına yakınlığı gibi sebeplerle Türklerin ufku, hedefleri ve tefekkürleri her zaman için cihanşümul olup yerelliğin çok ötesinde olmuştur.

Tanzimat’ın ilanından sonra Türk kimliğine batının etkileri görülmeye başlanmaktadır. Osmanlı münevverleri tarafından kötü gidişatın çaresi olarak batının örnek alınması gerektiği fikirleri ortaya atılmış ve bu yolda çareler üretilmiştir. Ancak bu örnek alma durumu seçilerek ve kendi kültürel kimliğine uygun olanların benimsenmesinden öte

tamamen benzeşmeyi amaçlamıştır. Yaklaşık iki bin yıllık bir kültürel kimlik pek çok yönden kendisinden farklı olan bir kültür ile kaynaşmaya çalışmış, özellikle Avrupa Birliğine girme çabalarıyla bu benzeşme isteği aleni bir şekilde itiraf edilmiştir. Ancak kendi kimliği ile pek çok yönden farklılığı bulunan bir kimliğe benzemeye çalışmak beraberinde pek çok aksaklıkları da ortaya çıkarmıştır. Kadim geleneğinin temelini oluşturan ahireti ön plana almanın yerini daha maddeci ve dünyevi bir anlayış almaya başlamıştır. Karşılaşılan sıkıntı ve zorluklara karşı verilen tepkiler değişmiş ve beklentiler farklılaşmıştır. Örneğin, eskiden her an çalışma ibadet hükmündeysen günümüzde belli bir çalışmanın ardından tatiller, dinlenmeler ve kendine boş zaman ayırma isteği peyda olmuştur. Sadece bu örnek özelinde bile devletin ekonomik olarak büyük bir yük altına girmesi kaçınılmazdır. Zaten devlet sistemi ve teşkilatlanması batılı devlet yapılanmasından farklı olarak büyük oranda kadim geleneğin izlerini taşıdığı için insanların beklentilerini karşılamaktan uzak kalmıştır. Bu durum insanların devlete ve otoriteye karşı şüphe duymaya başlamasının önünü açmıştır. Günümüzde yaşanan ekonomik sıkıntılar, güncel olaylar sebebiyle battık, ekonomi çöküyor, biz adam olmayız, ne olacak bu memleketin hali gibi slogan kelimeler eşliğinde daha karamsar, korku ve paranoyalardan etkilenen bir yapıya bürünmüştür (Ceylan, 1997). Bütün bunların sonucunda Türk kimliğinin temeli dini ve manevi olandan dünyevi ve ekonomik olana doğru değişim göstermiştir.

Türkistan, İslamiyet ve Batı etkisiyle biçimlenen Türk insanının özellikleri tespit edildiği zaman dolaylı olarak Türk kültürel kimliği ortaya çıkmaktadır. Taranan literatürden ve daha önce Türk kimliği ile ilgili yapılan çalışmalardan elde edilen bilgiler ışığında günümüzdeki Türk kimliğinin özellikleri genel olarak şu şekilde özetlenebilir.

Türkistan ve İslami Türk kimliği;

- Kader, tevekkül, inanç ve olup bitene rıza göstermektedir (Güvenç, 1995, s. 214).
- Sınıf ayrılıkları, kan ve asalete göre sınıflaşmanın reddedildiği, dini ve vicdani özgürlüğün bulunduğu adalet ve hoşgörünün hâkim olduğu bir ortam (Yetişgin, 2007, s. 45-46).
- Türkler “barışçı ve üretken, misafirperver, otoriteye saygılı ve gayrimüslimlere karşı hoşgörülü ve dostça” idiler (Şimşir, 1989, s. 113). Günümüzde Türklerin misafirperverliğinin büyük bir namı bulunmaktadır. Türklerin misafirlerinin üzerine titrediği ve onu rahat ettirmek için elinden geleni yaptığı bilinmektedir. Bu özelliğin Türklerin kadim geçmişine dayandığı iddia edilmektedir. Özellikle göçebe kültüründen geldiği için ve göçebeliğin aslında bir yerlere konuk oluş anlamı taşıdığı için Türklerin misafirleri ile geçmişine dayanan bir empatisi bulunmaktadır (Ceyhun, 1992, s. 267).
- Her ne kadar tarihte batı kaynaklarında kerih ve saldırgan olarak ifade edilse de birçok batılı aydın tarafından tarafsız şekilde yorumlarda yapılmaktadır. Türkler namuslu, hoşgörülü ve karakter olarak sağlam insanlardan oluşan bir topluluktur (Loti, 1995, s. 32-35).
- Türklerin çoğunluğu devletçidir, ferdi değildir, geleneklerine bağlı, ihtiras ve kıskançlıktan uzak, kaderci, kanaatkârdır ve girişken değildir (Ergun, 2000, s. 136).

Günümüzde Türkistan ve İslami kimliğe batının eklenmesiyle oluşan son karma Türk kimliği ise (Ergun, 2000, s. 177-178);

- Esneklikten yoksun bir eğitimle yetişir
- Nemelazımcıdır
- Eğlenmesini bilmekle birlikte hüznüdür

- Tehditten etkilenir
- Konukseverdir
- Devletçidir
- Topluma ve devlete bağlıdır
- Nesnel bilgidenden daha çok anlama önem verme eğilimlidir
- Başta devlet korkusu olmak üzere genel olarak korkuludur
- Ulusal ve dinsel kimliklerine önem verir
- İyimserlikten uzak
- Bazı durumlarda hoşgörölü
- Bazı durumlarda uzlaşmacı
- Genel olarak ferdi olmayan
- Zayıfı koruyan
- Orta karar kaderci
- Birbirine benzemeyi seven
- Ayrı durmaktan fazlaca korkan
- Erkek egemen kültürle koşullanmış
- Çoğu zaman tepkisiz
- Ayakta kalmak için mücadeleden vazgeçmeyen

şeklinde ifade edilebilir.

Günümüzde Türk insanının kimliği maddeler halinde belirtilen özellikler arasında gidip gelmektedir. Kimi zaman kadim kimliğin davranışlarını sergilerken kimi zamanda günümüz kimliğinin özelliklerini, kimi zaman da karma bir kimlik sergilemektedir.

Yöntem

Çalışmada Türk kimliğinin haber retoriğine etkilerinin tespit edilebilmesi için iletişimsel zihniyet analizi yöntemi kullanılmıştır (Seyhan, 2020, s. 265-267). Bu yöntemde haberin hazırlanması sırasında sürece etki eden unsurlar tefekkür ve eylem olarak iki kısımda ele alınmaktadır. Tefekkür kısmında habere konu olan olayın seçilmesi ve bültene taşınması, nasıl ele alınacağı ve izleyenlerin ele alınan konuya nasıl inandırılacağı tasarlanmaktadır. Haber merkezinde çalışan profesyoneller bir olay ile karşılaştıklarında tefekkür kısmı süreci yönlendirmekte ve olay ile ilgili her türlü tercihi etkilemektedir.

Tefekkür kısmı üç ana etkenin birleşiminden oluşmaktadır (Seyhan, 2020, s. 224). İlki, tevziniyet süzgeci yani izleyicilerin bulunduğu toplumun değerler sistemi, ikincisi, kurumun yayın politikasını oluşturan kurumsal yapı, üçüncüsü ise haberi hazırlayan profesyonelin şahsiyetidir. Bu üç ana etken bir araya gelerek haberin hazırlanması sırasında her türlü süreci etkileyen ve yönlendiren değerler sistemini oluşturmaktadır. Haberi hazırlayan profesyoneller, olayı seçerken, elerken veya mesleki uygulamaları gerçekleştirirken değerler sisteminden etkilenmekte ve bu değerlere göre kararlar vermektedir. Değerler sistemini oluşturan bu üç ana etken, birden fazla unsurun birleşmesiyle meydana gelmektedir. Tevziniyet süzgeci, inanç, kültür, ahlak ve mevzuatın birleşimiyle ortak bir değeri ifade ederken kurumsal yapı ise, ideoloji, kurumsal kimlik, kurumsal ilişkiler ve medya teamüllerinden oluşmaktadır. Diğer ana etken olan şahsiyet ise haberi hazırlayan profesyonelin şahsi özelliklerini ifade eden eğitim, kabiliyet, şahsi inanç, şahsi kültür ve şahsi ideoloji gibi unsurlardan oluşmaktadır. Bütün bu unsurların bir araya gelmesiyle ortak bir değerler sistemi oluşmakta ve haberin hazırlanması sırasındaki tefekkür sürecini yönlendirmektedir.

Televizyon haberinin hazırlanma sürecindeki diğer kısım ise eylemdir (Seyhan, 2020, s. 229). Tefekkür kısmında değerler sistemi çerçevesinde tasarlanan haber, haber retoriği ile somut hale getirilmektedir. Televizyon haberinde kullanılan, görüntü, ses ve yazılar ile bir takım retorik usuller bir araya gelerek tefekkür kısmında kararlaştırılan düşüncüleri haber retoriği olarak pratiğe dönüştürmekte ve eylem kısmını oluşturmaktadır. Haber retoriği parametreler ve retorik bileşenler olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Parametreler, haberde yer alan bütün görüntü, ses ve yazılardır, retorik bileşenler ise bu parametreler vasıtası ile izleyicilerin inandırılması için kullanılan retorik usullerdir. Bu usuller çerçeveleme, öne çıkarma, duygu oluşturma, anlamlandırma, kelime oyunları ve görüntü tekniği olmak üzere altı tanedir. Bu altı retorik bileşen ile parametreler bir araya gelerek haber retoriğini yani haberin eylem kısmını oluşturmaktadır.

İletişimsel zihniyet analizi yapılırken eylem kısmı olan haber retoriği üzerinde yapılacak incelemelerden tefekkür kısmı yani değerler sistemi anlaşılabilir. Diğer bir ifade ile haber tasarlanırken değerler sistemini oluşturan unsurların hangisinin ya da hangilerinin habere etki ettiği belirlenebilmektedir. Bu çalışmada değerler sisteminin bir parçası olan kültür ve kültüre bağlı oluşan kimlik üzerine odaklanılmaktadır. Televizyon haberlerindeki haber retoriği iletişimsel zihniyet analizi yöntemiyle incelenerek kültür ve kimliğin habere nasıl yansıdığı tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Türk kimliğinin haber retoriğine etkisini incelemek üzere Türkiye’de ulusal yayın yapan ve total reyting oranlarında en çok izlenen beş ana haber bülteninin¹ haberleri araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu beş kanalın seçilmesinde toplumun büyük kesimine hitap etmesi, farklı kültürel yapıları kapsaması etkili olmuştur. Böylece toplumda yer alan hemen her kültürel kimliğe hitap eden haberlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında 150 haber bülteni ve bu bültenlerdeki 2250 haber, siyaset, güvenlik, ekonomi, eğitim, sağlık, adli ve güncel olmak üzere yedi kategoride sınıflandırılarak iletişimsel zihniyet analizi yapılmıştır.

Analizde haberler Kam/Spiker ve VTR olarak iki bölüme ayrılmış, bu iki bölümdeki görüntü ve ses parametreleri belirlenmiştir. Yazılar ayrı bir parametre olmaktan öte semantik olarak görüntü, sentaktik olarak ses parametresine dâhil edilmiştir. Bu iki bölümdeki görüntü parametrelerinden kadraj, beden dili, dijital gerçeklik kullanımı, KJ, arka ekran, röportaj, temsili canlandırma, ajans ve dış kaynaklı görüntüler, grafik animasyonlar, caption ve taranmış görüntüler, dipnot ve açıklama, kamera açıları ile ses parametrelerinden haber metni, hitabet, efekt ses, müzik, doğal ses, anons, röportaj, beyanat ve dublajdan hangilerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Sonrasında kullanılan parametreler ile çerçeveleme, öne çıkarma, duygu oluşturma, anlamlandırma, kelime oyunları ve görüntü tekniği retorik bileşenlerinden hangisinin yapılmaya çalışıldığı belirlenmiştir. Parametreler ile retorik bileşenlerin ilişkisi sonunda da haber retoriği tespit edilerek izleyicilerin neye hangi şekilde inandırılmak istendiği, kültürel kimliğin bu duruma etkisi hem genel haber sunumu hem de yedi kategoriye göre yorumlanmıştır.

Türk Kültürel Kimliğinin Haber Retoriğine Etkisi

Analiz sonucunda elde edilen verilerden yola çıkarak televizyon haber retoriğine genel olarak Türk kimliğinin etkisi aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Bütün haberlerde spikerlerin haberlere hissedilir derece etkisi görülmektedir. Beden dilleri, üsluplarıyla izleyiciyi enformasyonlara inandırmaya çalışmaktadırlar. Üstlendikleri rol halkın ve hakkın savunuculuğu, mazlumları koruma, düzenin savunucusu, halkın

yararına olan konularda gerektiğinde ilgilileri sorgulama, doğru ve yanlışları belirleme ve bunlara uymayanları marjinalleştirme şeklindedir. Spikerlerin haber içerisinde üstlendikleri bu roller Türk kimliğinde belirtilen birçok özelliğin izlerini taşımaktadır.

Stüdyo ortamı haber retoriğinin önemli bir aracı olarak kullanılmaktadır. Ethos ve pathosa göndermelerle izleyenleri istenilen duygu durumuna çekerek düşünce ve davranışlarında değişiklik yapmayı amaçlamaktadır. Bülten açılışlarında stüdyo ortamlarında ağırlıklı olarak kırmızı renk kullanılmaktadır. Türk bayrağının rengine gönderme olarak değerlendirilebilecek bu tercihle izleyenlerin milli değerleri ve vatan sevgisi ile ilişki kurulmaya çalışılmaktadır. Her haber bülteninde yer alan arka ekranlar yine stüdyonun önemli parçasını oluşturmaktadır. Arka ekranda görüntü ve yazılarla haber retoriğine destek sağlanmaktadır. Her haberin girişindeki spikerin sunumu sırasında arka ekranda donuk kare, taranmış/caption görüntüler veya slogan kelimelerle izleyenlerin duyguları harekete geçirilmeye çalışılmaktadır. Yine kelime oyunları, slogan kelime ve cümle kullanımlarıyla izleyenlerin duygu ve mantıklarına göndermeler yapılmaktadır. Haberlerin büyük kısmında arka ekran yazılarında kırmızı ve beyaz renk tercihleri fark edilmektedir. Bu renk tercihleri de yine Türk bayrağı ve milli değerlere gönderme olarak ifade denebilir. Bunun dışında konunun içeriğine göre az da olsa farklı renk kullanımlarına rastlanmaktadır. Stüdyoda spiker, arka ekran ve spikerin konuşması (haber metni) uyumu bulunmaktadır. İzleyenlerin enformasyona inanması için bu üç parametrenin estetik bir birlikteliği haberde sunulmaktadır. Taranan literatürde belirlenen Türk kimliğinin estetik açıdan herhangi bir özelliği belirtilmemesine karşın, bu mesleğin profesyonellerinde mesleğin bir gerekliliği olarak estetik bir bakış açısının bulunduğu ifade edilebilir.

Analiz sonucunda haberlerin genelinde tespit edilen bir diğer husus KJ, dipnot veya açıklamalarda daha çok slogan kelime veya cümleler kullanılmakta, trop ve şema gibi kelime oyunlarına yer yer başvurulmaktadır. Kelime oyunlarında kullanılan ifadeler daha çok pathos ikna yönünü kullanarak izleyicilerin duygularını daha fazla harekete geçirmeye çalışılmaktadır. Bu durum haberlerde detaylardan daha çok genel duruma odaklanıldığını ve nesnel bilgiden daha çok manaya önem verildiğini göstermektedir. Ayrıca bir haberde olayın özünü ifade edebilmek için sıklıkla KJ, dipnot ve açıklamalara beraber başvurulduğu görülmektedir. Ekranın neredeyse tamamına yakını kaplayan, olayın can alıcı noktalarının görünmesini bile kimi zaman engelleyen bu kullanımlara haber merkezi çalışanlarının sıklıkla başvurusunun altında izleyicilerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu düşüncesinin yattığı söylenebilir. Çünkü bir olayın özünü ifade etmek için haber metni, görüntüler ve seslere ilave olarak KJ, dipnot ve altyazıların kullanılması izleyenlerin enformasyonu anlamayacağı korkusunun olduğunu göstermektedir. Hatta bu korkunun bir yansıması olarak Fox TV hariç diğer dört ana haber bülteninde çok fazla daire içine alma, ok işareti ile gösterme de kullanılmaktadır. Fox TV'de bu kullanıma rastlanmasa da alt yazı ve dipnotların kullanımı buna yakın bir amaç barındırmaktadır. Bazı amatör kamera görüntülerinde görüntü kalitesinin düşük olması sebebiyle daire içine alma ve ok işareti kullanılması doğal karşılanabilir ancak açıkça görünen olaylarda bile kullanılması izleyicilerin bilişsel durumlarıyla ilgili ciddi kaygı duyulduğunu ya da söylenenleri anlayabilecek eğitim seviyesinde olmadığı endişesi taşındığını göstermektedir. Diğer türlü ise izleyici ile dalga geçildiği anlamını ortaya çıkaracaktır.

Haberlerde tespit edilen bir başka genel durumda dini ve milli duygulara önem verildiğidir. Hak, adalet ve eşitlik gibi müspet söylemlerin haberde sıklıkla atıf yapılan değerler olduğu görülmektedir. Yanlışıkların vurgulanması, doğruların belirtilmesi ve izleyenlere sorumluluklarının hatırlatılması da diğer tespit edilen özelliklerdir. Ayrıca

haberlerde devletin kutsallığına, değerlerine saygı gösterildiği açıkça görülmektedir. Özellikle Cumhuriyet değerleri, çağdaş değerler ve medeni hukuk yüceltilmektedir. Toplumun genelinin benimsediği İslami değerler de yine haberlerde kutsanmaktadır. Ancak bazı haberlerde Cumhuriyet değerleri ile İslam hükümleri çatıştığı zaman devletin temelini oluşturan Cumhuriyet değerlerinin öne çıkarıldığı ve yüceltildiği görülmektedir. Özellikle bilim, eğitim ve araştırma gibi çağdaş kavramlar bu çatışmada belirleyici rol oynamaktadır. Haberlerde böyle bir tercihin yapılmasında Türk kimliğinin devlet ve devletin kurumlarına olan bağlılığı, devletçiliği gösterilebilir.

Haberlerde enformasyona inandırmak için izleyicilerin duygularına özellikle de korku ve çekincelerine göndermeler yapıldığı tespit edilen diğer bir haber retoriği özelliğidir. İzleyicilerin başta devlet, kolluk kuvvetleri ve adli suçlu olma korkusu olmak üzere ekonomik, can ve mal güvenliğine dair korkularına göndermeler yapılarak enformasyonlara inandırılmak istenmektedir. Bunun için haber metninde, spikerin sunumunda, arka ekranda, KJ, altyazı ve dipnotlarda olayı abartan, büyüten, yücelten veya pekiştiren ifadelere başvurulmaktadır. Rekor sıcaklık, tarihi fiyasko, dehşet anları, tehlike kapıda vs. ifadelerle yazılar, görüntülerde kötü anlar, seslerde dehşet verici olanlar tekrar tekrar haber içerisinde kullanılmaktadır. Abartma ve yüceltmeler sadece kötü olaylarda değil iyi olaylarda da kullanılmaktadır. Bir askeri operasyonda başarılı olunması, devletin iç veya dış politika da ki icraatları ya da en basitinden bir çocuğun bir kediyi ağaçtan kurtarmasında da yine abartılı anlatıma, yücelten ve pekiştiren ifadelerle sıkça rastlanmaktadır. Haberdeki olumsuz kullanımlar her ne kadar haber değeri olarak genellikle kitle iletişim iletilerinde kendine sıkça yer buluyor olsa da (Yurdigül, 2014, s. 136), Türk kimliğinin pek çok korkuya sahip olması ve dünyevi kayıplara önem vermesinin bir sonucu olarak da değerlendirilebilir. Olumlu kullanımlar ise Türk kimliğinin iyiye, güzele ve erdemli olana temayülün bir sonucu olarak ifade edilebilir.

Haberlerde genel bir haber retoriği özelliği olarak ifade edilebilecek bir başka husus ise bültenlerin son haberleridir. Bülteinde yer alan siyasi, ekonomik, güvenlik veya adli haberler insanların canını sıkan, moralini bozan ve olumsuz duyguların oluşmasına sebebiyet veren olayları içermektedir. Bülten boyunca hüzünlü izleyicilerin moralini düzeltmek, onları rahatlatmak için son birkaç haber mizahi olayları içermektedir. İnsanların veya hayvanların çeşitli konulardaki eğlenceli anları veya belli durumlardaki komik tepkileri ile izleyenler tebessüm ettirilmeye çalışılmaktadır. Bu haberlerin tercih edilmesinde Türk kimliğinin özelliklerinden olan iyimserlikten uzak ve eğlenmesini bilmekle beraber hüzünlü olmasından kaynaklanan toplumda oluşabilecek karamsarlık ve hüzün duygusunun dağıtılarak hayata yeniden bağlanabilmesi, iyimserliğinin kuvvetlenebilmesi amaçlanmaktadır.

Genel olarak haber retoriği özellikleri belirtilen haberlerin siyaset, güvenlik, ekonomi, eğitim, sağlık, adli ve güncel konulardaki spesifik özelliklerinin de tespit edilmesi, Türk kimliğinin haber retoriğine etkisinin tam ve doğru anlaşılmasını sağlayacaktır.

Siyasi haberlerde devlet otoritesi her zaman için tanınmakta, olaylar karşısında devletin politikaları, uygulamaları övülmekte veya eleştirilmektedir. Her iki durumda da devletten bir beklenti var ve *devlet baba* anlayışı hâkim durumdadır. Haberlerin söyleminde iktidar ve devlet kavramları iç içe geçmiş durumdadır. Her ne kadar iktidar, devletin altında bir unsur olsa da iktidarın uygulamaları veya iktidardan beklentiler devlet ile özdeşleştirilmektedir. Bu kullanımın sebebi halkın bu yönde bir anlayışa sahip olması gösterilebilir. Çünkü halk ile yapılan pek çok röportajda *devlet bize yardım etsin* ifadeleri

aslında iktidardan beklenen talepleri dile getirmektedir. *Devlet baba* anlayışı çerçevesinde özellikle Cumhurbaşkanı'nın açıklamaları, bakanlar kurulu toplantıları, KJ, özel efektler ya da yazılarla son dakika gelişmesi olarak izleyiciye aktarılmakta ve bu kişi veya kurumların kararlarına büyük önem atfedilmektedir. Devlet kurumlarının genel olarak güçlü ve olaylar karşısında gerekli icraatları sergilemekte olduğu ifade edilmektedir. Devlet veya onunla aynı görülen hükümet başta yakın çevresi olmak üzere dünyayı ve dünya siyasetini takip etmektedir. Tarihten gelen rekabet sebebiyle özellikle Batılı ülkeler, Rusya ve İran ile yaşanan sorunların ele alındığı haberlerin neredeyse tamamında karşı taraf eleştirilmekte, haksız görülmekte, yaşanan sorunların devletin ve devlet adamlarının hakkımızı savunduğu için çıktığı ifade edilmektedir. Genel olarak siyaset haberlerinde bu yaklaşımın hâkim olmasında Türk kimliğinin devlete, millete bağlılık, milli birlik ve ayakta kalmak için mücadeleden vazgeçmemenin etkisi görülmektedir. Bu sebeple haberlerin merkezinde mücadele ve savaş söylemi bulunmaktadır. Görüntülerde sürekli olarak operasyon veya savaş görüntüleri, haber metni, KJ veya diğer yazılarda da mücadele ve savaş söylemini barındıran ifadeler yer almaktadır.

Dış siyasette söylem birliği ve milli birlik yaşanırken iç siyasette bir takım ayrışmalar analiz sonucunda tespit edilmiştir. Bu ayrışmada iletişimsel zihniyetin değerler sistemini oluşturan ideoloji, inanç veya kurumsal kimlik gibi diğer hususların etkisi olduğu ifade edilebilir fakat çalışma kültür ve kimlik olarak sınırlandırıldığı için bu unsurlar analiz dışında bırakılmıştır. Ancak haberlerde ayrışma olsa bile yine *devlet baba* anlayışının etkisinde yaşanan sıkıntıların sorumlusu olarak devlet görülmekte ve bu durumu düzeltmesi istenmesi kimliğin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Eleştiriler yapılırken kimi zaman mizaha da başvurulmaktadır. Özellikle siyasilerin birbirleriyle ilgili yaptıkları açıklamalar üzerinden bir mizah üretilmekte, spiker beden dili ve üslubuyla, haber metninde kullandığı kelimeler ve ifade biçimiyle bu mizaha destek olmaktadır. Ancak burada bir eleştiri olduğu için kullanılan mizah türü ağılanacak halimize gülüyoruzu temsilen kara mizah olarak ifade edilen eleştirel bir türdür. Burada da yine Türk kimliğinin iyimserlikten uzak olmasının ve eğlenmesini bilmekle birlikte hüznü olmasının etkisi olduğu ifade edilebilir.

Siyasi haberlerle milli ve dini kimliklere de önem verilmektedir. Bosna Hersek, Azerbaycan, K.K.T.C. gibi milli ve dini yakınlığımız bulunan ülkelerle ilgili siyasi haberlerde birlik beraberlik, dayanışma ve onların haklarının savunması vurgulanmakta, devletin de bu doğrultuda hareket ettiği ifade edilmektedir. Her zaman haklının yanında bulunduğu, insan hakları ve hoş görünün benimsendiği vurgulanmaktadır. Özellikle Yunanistan, Fransa ve Ermenistan ile ilgili haberlerde bu devletlerin huzuru bozduğu, hak yemeye çalıştıkları ifade edilmekte hatta bu devletlere terör devleti, şımarık, sömürgeci gibi ağır ithamlarda bulunarak bizim bunun karşısında olduğumuz ifade edilmektedir. Ancak her ne olursa olsun problemlerin çözümünde uzlaşmadan yana bulunduğu ve gerektiğinde hakların savunulması için mücadeleden kaçınılmayacağı da vurgulanmaktadır. Hatta bu konuda bütün siyasilerin aynı çerçevede açıklamaları haberlerde verilerek bütün kamuoyunun birlik beraberlik içinde olduğu gösterilmektedir. Bu tür bir yaklaşımın temelinde Türk kimliğindeki düşmana karşı bir ve beraber olma duygusunun olduğu söylenebilir.

İç ve dış güvenlikle ilgili konularda da devletçi bir anlayış hâkimdir. Devletin ve güvenlik güçlerinin bu konularda yaptığı icraatlar övülmekte ve başarılı olduğu ifade edilmektedir. Yine her zaman uzlaşmadan yana bulunduğu ancak bir tehdit durumunda bunun ortadan kaldırılacağı söylenmektedir. Güvenlik güçlerinin düşmana korku, dosta güven verdiği

vurgulanmaktadır. Özellikle operasyon görüntüleri, hedefi isabetli şekilde vuran top veya füze atışları, savaş uçakları gibi muharebe teçhizatlarının görüntüleriyle devletin güçlü olduğu gösterilmektedir.

İç güvenlik konularında polisin ve jandarmanın özellikle narkotik operasyonları başarılı olarak aktarılmaktadır. Yakalanan madde miktarı ve maddi değerinin yüksekliği vurgulanarak bu başarı pekiştirilmeye çalışılmaktadır. Aynı zamanda tarihi operasyon, yüklü miktar, tacirlere darbe vuruldu gibi ifadelerle pekiştirilmeye çalışılan başarı daha da yüceltilmektedir. Polise veya jandarmaya gösterilen mukavemet kötü gösterilmekte ve yanlış olduğu vurgulanmaktadır. Bunun altında polis ve jandarmanın devletin kolluk kuvveti olması ve devletin kutsal kabul edilmesi sebebi aranabilir. Ancak iç siyaset ile ilişkili konularda iletişimsel zihniyeti oluşturan değerler sisteminin diğer unsurları bakımından kolluk kuvvetlerinin kimi zaman yanlışları da vurgulanabilmektedir.

Güvenlik ile ilgili haberlerde dini duygular da hâkimdir. Özellikle şehit haberlerinde izleyicilerin dini duygularına göndermeler yapılmaktadır. Şehide düzenlenen devlet törenlerinde ve defin işlemlerinde her zaman için dini uygulamalar gösterilmektedir. Vatan savunmasında ölmenin yüceliği ve onuru vurgulanmaktadır. Bunun yanında izleyenlerin şehit ile duygusal olarak yakınlık kurabilmesi ve düşmana karşı birlik ve beraberliğin korunması için şehidin fotoğrafı sıklıkla ekranda yer almaktadır. Ailesinden ve çocuklarından bahsedilmekte, onların feryatları haberde yer almaktadır. Düşmana karşı izleyenlerin mücadele azmini kuvvetlendirmek için kullanılan bu haber parametreleri ile etkisi yüksek haber retoriği oluşturulmaktadır.

Ekonomi haberlerinde genel olarak umutsuz bir hava hâkimdir. Olumlu veya olumsuz yine devlet konun birinci muhatabı olarak gösterilmekte ve *devlet baba* anlayışı yansıtılmaktadır. Enflasyon, faiz, döviz kuru veya cari açık gibi kavramlar toplum için tehdit barındıran kavramlar olarak kullanılmaktadır. Ekonomi haberlerinde geleneksel ile modern Türk kimliğinin karışımı bulunmaktadır. Olumsuzluklara karşı dini ve milli duygulara göndermeler yapılarak sabredilmesi ve mücadele edilmesi telkin edilmekte ancak buna karşılık bütün sistem modern ekonominin unsurları ile çalışmakta ve açıklanmaktadır. Kötü gidişin sebebi olarak dış güçler gösterilmekte ve buna karşı milli birlik ruhunu uyandırmaya çalışılmaktadır. Tabii ekonomide olumsuz bir havanın oluşmasında Türk kimliğindeki eksen kaymasının da etkisi bulunmaktadır. Önceden pek çok konuda kanaatkâr olan toplum günümüzde pek çok şey talep eder hale gelmiştir. İslami değerlerin etkisiyle dünyanın geri plana atılarak ahiretin öne alındığı anlayıştan dünyevi olanın daha çok talep edildiği anlayışa doğru değişen Türk kimliğinde devletten bu dünyevi istekleri karşılayacak ekonomik gücü sağlaması istenmektedir. Ancak devletin kurumsal ve sosyal yapılanması henüz bu istekleri karşılayabilecek yeterlilikten uzaktır. Hatta başta Cumhurbaşkanı olmak üzere devlet yetkilileri bu soruna karşı mücadele edilirken sabrı ve rızayı tavsiye etmekte, kadercı bir anlayışı benimsemektedir. Bu sebeple de isteklerin karşılanması noktasında insanlarda olumsuz bir hava hâkimdir. Her ne kadar Cumhurbaşkanı veya yetkililerin bu ifadeleri siyasi ve bir söylem olarak değerlendirilebilecek olsa da televizyon haberinde bu ifadelerin seçilerek olumlu ya da olumsuz şekilde izleyicileri ikna edebilmek için argüman olarak kullanılması haber retoriğine Türk kimliğinin kader, tevekkül, inanç ve olan bitene rıza göstermesi özelliğinin bir etkisi olarak değerlendirilebilir.

Eğitim haberlerinde eğitimin ve bilimin önemi vurgulanmakta ve izleyenlerden bunlara aynı önemi göstermesi istenmektedir. Ancak toplumun henüz bu anlayışta olmadığı

düşüncesinin bir yansıması olarak anket ve araştırma sonuçlarıyla istenilen seviyede olunmadığı vurgulanmaktadır. Devlet yine eğitim konusunda da belirleyici unsur olarak sunulmakta, devlet ve iktidarın aynı görülmesi sebebiyle bakanın açıklamaları ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın politikaları haberlerde konu edilmektedir. Bazı haberlerde eğitim eşitsizliği vurgulanarak devletin yani iktidarın sorunu çözmesi beklenmekte ve *devlet babanın* vatandaşlarına sahip çıkması istenmektedir. Özellikle covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitim konusunda sıkıntılar yaşandığı vurgulanmakta. Bilgisayar eksikliği, internet kota ve hızının yetersizliği gibi sorunlar bu sorunları yaşayanlar ile yapılan röportajlar aracılığıyla haberlerde ele alınmaktadır. Babanın gayretlerine rağmen maddi imkânsızlıklar neticesinde bu sorunlara gücünün yetmediği vurgulanmaktadır. Bu tür haberlerde eğitime duyulan isteğin ve eğitim hakkının yüceltilmesi, devletin sorun çözücü olarak konumlandırılması ve babanın ailenin ihtiyaçlarını karşılayan kişiler olarak anlatılması Türk kimliğinin *devlet baba* ve erkek egemen anlayışa sahip olmasının bir etkisi olarak değerlendirilebilir.

Sağlık haberlerinde daha çok halkçı taraf ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Bir operasyon sonrasında hastanın ölmesi veya belirli bölgelerinde aksaklıklar kalması durumunda daha çok doktor veya hastane suçlu gösterilmekte. Hastanın kendisi veya yakınları ile yapılan röportaj ile haberin içeriği oluşturulmakta, doktor veya hastanenin konu ile ilgili açıklamalarına yer verilmemektedir. Burada insana, insan hayatına ve kayıp yaşayan mazluma değer verildiği sonucu çıkarılabilir. Ancak, demokrasi ve haberde tarafsızlık, eşit söz hakkı gibi mesleki teamüllerin göz ardı edilmesiyle habercilik anlayışına demokrasi ve demokrasi kültürünün henüz tam olarak yerleşmemiş olduğu ifade edilebilir. Bunun yanında özellikle covid-19 salgını döneminde sağlıkla ilgili kurallara uyulması gerektiği belirtilmekte, uymayanlar eleştirilmekte, marjinalleştirilmekte ve kötü gösterilmektedir. Özellikle maske takmayanların sorumsuz olduğu ve eğitim seviyesinin yeterli olmadığı imajı görüntüler, uzman görüşleri ve haber metnindeki ifadelerle ima edilmektedir. Yine başta covid-19 salgını ve diğer genel sağlık sorunlarında *devlet baba* anlayışı sebebiyle devlet ve kurumları bir numaralı muhatap alınmakta, alınan kararlar ve politikalar haber içerisinde sık sık tekrarlanmaktadır. Yine salgınla beraber doktorların toplum için önemli olduğu belirtilmekte, doktora yönelik şiddet olaylarında şiddet kötülenmekte, şiddete başvuranlar marjinalleştirilmektedir. Doktorların kutsal bir görev yürüttüğü ve onlara saygı duyulması istenmektedir. Yemek yeme, diyet uygulama gibi konularda kadim geleneğin aksine sık yenmesi vurgulanmaktadır. Eski Türk kimliğinde yemek sayı ve miktar olarak az iken günümüzde sayıca çok, miktar olarak az şeklinde belirtilmektedir. Güncel sağlık konularında kimi zaman korkularak kimi zaman ümit vererek pratik bilgiler verilmekte, kimi zaman da haberler hastanenin yerini alarak tedaviler sunmaktadır. Bu haberlerin tercih edilmesinde hastalık korkusu sebebiyle hastaneye gitmek istemeyenlerin ihtiyacının giderilmek istenmesi veya tembelliğe çare üretilmesi amaçlanmaktadır. Bu kullanım ile Türk kimliğinin özellikleri olan girişken olmayışının ve nemelazımcılığının ortaya çıkaracağı olumsuzluklar ortadan kaldırılmak istendiği ifade edilebilir. Ancak bu haberler ile topluma fayda sağlanmak istense de kimi zaman yanlış uygulamalara sebebiyet vermesi sebebiyle riskli bir uygulama olduğu da söylenebilir.

Adli haberlerde hırsızlık, cinayet, gasp vs. her türlü olay can ve mal güvenliğinin kutsallığı ile ilişkilendirilerek kesin olarak bütün bültenlerde ittifaklı olarak kötülenmekte olduğu görülmektedir. İşlenen suçlar topluma, devlete ve millete karşı tehdit olarak gösterilmektedir. İzleyenlerin bu tehdidi kabul etmesi için grafikler, haritalar ve kamera görüntüleriyle olay detaylı olarak anlatılmaya çalışılmakta, kimi zaman spikerler anons

çekimlerinde olayı canlandırarak dehşetin daha anlaşılır olmasını sağlamaktadır. Bu haberlerde öne çıkan bir diğer haber retoriği ise kesinlikle nemelazımcılığın olmamasıdır. Ferdin, toplumun ve özellikle devletin topluca bu sorunlara çare bulması, mücadele edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Adli haberlerde kadın, çocuk istismarı ve cinayetlerinin özel bir başlık olarak ele alındığı görülmektedir. Türk kimliğinin mazlumun ve mağdurun yanında olması ile kadına ve çocuğa kutsallık atfetmesinin bu haberlere özel bir başlık açılmasında etkili olduğu söylenebilir. Bu haberlerde kesinlikle kadın ve çocukların haklılıkları vurgulanmakta, hakları korunmakta ve kamuoyu oluşturulmaya çalışılmaktadır. Özellikle kadın cinayetlerinde izleyicilerin empati yapabilmesi ve duygusal yakınlık kurabilmesi için ölen kadının fotoğrafı ekranda büyük boyutta kullanılmakta, geçmişte neşeli olduğu görüntüleri, gülen fotoğrafları ve varsa kadının ölüm anına ilişkin görüntü ve ses kayıtları, ailesinin açıklamaları, feryatları kullanılmaktadır. Stüdyo arka ekranında, KJ'de veya haber metni içerisinde sessiz çığlık, erkek terörü, yine kadın cinayeti gibi slogan kelime ve ifadelerle görüntü ve sesler desteklenmektedir. Böylece toplumun merhamet duygusuna ve mazlumun yanında olma özelliklerine gönderme yapılmaktadır. Ayrıca ölüm veya tehdit anına ilişkin görüntü ve seslerin kullanılmasıyla yine toplumun korkularına da göndermeler yapıldığı söylenebilir.

Güncel haberlerde, toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik konuların seçilmekte olduğu görülmektedir. Sorunlar toplumla ilişkilendirilmekte ve çözümler teklif edilmektedir. Yanlışlar vurgulanarak eleştirilmekte, yanlışları yapanlar marjinalleştirilmekte ve doğrunun ne olduğu anlatılmaktadır. Bunun için uzmanların, ilgililerin veya muhatapların görüşlerine sıkça yer verilmekte ve nesnel ölçütler sunulmaktadır. Kimi zaman duygusal yakınlıklar da kurulmaya çalışılmakta ve spikerler olay yerinden anonslar ile duyguları aktararak bu yakınlığı kurmayı amaçlamaktadır. İfadelerde veya olayın ele alınışında insan hakkı, hayvan hakkı veya bitki hakkı önemsenmekte ve savunulmaktadır. Yine bu konularda sorumluluklar vurgulanarak nemelazımcılığın önüne geçilmeye çalışılmakta ve mücadele vurgusu yapılmaktadır. Misafirperverlik, paylaşma, hoşgörü, iyimserlik, adalet, hak ve hukukun gözetilmesi gibi iyi hasletlerin yüceltmeye çalışıldığı ayrıca tespit edilen hususlardır. Özellikle Suriye başta olmak üzere başka ülkelerden gelen mültecilere karşı oluşabilecek toplumsal tepkilerin önüne geçebilmek için bu iyi hasletler vurgulanmakta, başta siyasilerin açıklamaları olmak üzere, röportajlar, KJ yazıları, doğal seslerin kullanılması ve haber metninde etkileyici kelimelerin tercih edilmesiyle kültürel değerlerimizde bu iyi hasletlerin olduğu vurgulanmaya çalışılmaktadır.

Sonuç

Çalışma sonucunda literatür taramasıyla belirlenen Türk kültürel kimliği ile analizi yapılan haber retoriği arasında ilişki olduğu, Türk kültürel kimliğinin haber retoriğine anlamlı derecede etki ettiği tespit edilmiştir. Haber merkezinde çalışanlar, izleyicileri haberde aktardıkları enformasyonlara inandırmak için onların nelerden hoşlandığına, nelere değer verdiğine, nelere tepki göstereceklerine ve nelerden etkileneceklerine dikkat ederek seçimlerde bulunmaktadır. Ayrıca haberleri hazırlayanların kendilerinin de hali hazırda izleyenler ile aynı kültürel kimliğe sahip olmaları sebebiyle yapılan tercihlerin çoğu zaman doğal şekilde kendiliğinden gerçekleştiği ifade edilebilir.

Türk kimliği ile benzer olmayan haber retoriği tercihlerinde ise toplumu haberde tercih edilen değerler doğrultusunda değiştirme amaçlanmaktadır. Özellikle izleyicilerde nemelazımcılık veya önemsememe gibi bir duruma karşılık, doğru olanı ifade etme, doğruya uymayı teşvik etme ve uymayanları marjinalleştirme şeklinde uyguladığı haber retoriği ile kültürlenme aracı olma, kültürü oluşturma gücünü kullanarak izleyenleri

kendi tercihlerine uymaya davet etmektedir. Televizyon haberleri özellikle Tanzimat'tan bugüne devam eden batılılaşma, çağdaşlaşma, muasır medeniyet olma ülküsünün günümüzde önemli bir temsilcisi olmuştur. Toplumda var olan karşı anlayışlara karşı kültürleme, kültür oluşturma gücünü kullanarak dönüşümü sağlamayı amaçlamaktadır. Özellikle kadın hakları, kadın erkek eşitliği, bilgi ve eğitim konularında bu dönüşümün etkili bir savunucusu olmuştur.

Televizyon haberlerinde devlet ve güvenlik gibi konulardaki olaylara yaklaşım genel olarak birbirlerine benzer olmasına karşın bazı spesifik alanlarda farklılaşmalar bulunmaktadır. Bu farklılaşmalarda kullanılan haber retoriğinin de farklılaştığı ifade edilebilir. Olayı, durumu, kişi veya kurumları destekleyici mahiyetteki haberlerde daha çok duygusal yön, mana ve manevi değerler üzerinden olaylar ele alınırken, eleştiri içeren haberlerde daha çok sorgulayıcı, problemi tespit eden ve bilimsel bir yaklaşım bulunmaktadır. Olumlu haberlerin duygulara veya manevi olana daha çok hitap etmesi Türk kültürel kimliğinin daha çok maneviyata yatkın olmasından, mutluluğu olumlu bir duygu olarak görmesinden kaynaklandığı ifade edilebilir. Ancak eleştirel haberlerdeki bilimsel yaklaşım ve sorgulama ise olumsuz bir durumun izleyici tarafından kabul edilmesi için kanıtlanması gereken bir durum olduğundan kullanılmaktadır. Çünkü eleştirilen şeyler olumsuzluk ifade etmektedir insanlar doğal olarak olumsuz olanı kabul etmek istememekte bu sebeple de inandırılması için bilimsel veriler kullanılmaktadır. Genel insan davranışı olarak kabul edilebilecek bu durum Türk kimliği içinde geçerli olmaktadır.

Son olarak araştırmanın sonucunda televizyon haberlerinin toplumun aynası olduğu ve o toplumun kimliği, kültürel yapısı hakkında önemli ipuçları verdiği tespit edilmiştir. Politika oluşturan ve icraat yapacak olanların haberleri takip ederek hedeflerindeki toplum hakkında önemli bilgilere ulaşacağı ve politikalarını bu bilgilere göre düzenlemesinin başarıya ulaşmada önemli rol oynayacağı söylenebilir.

Notlar

1 Fox Tv, Show Tv, ATV, Star Tv, Kanal D

Kaynakça

- Afetinan, A. (1988). *Medeni bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün el yazıları*. Ankara: TTK .
- Cevizci, A. (2017). *Büyük felsefe sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Ceyhun, D. (1992). *Ah şu biz "kara bıyıklı" türkler*. İstanbul: E Yayınları.
- Ceylan, M. E. (1997, Mart). Toplum organizasyonu ve Türkiye'ye bakış. *Cumhuriyet Gazetesi Bilim-Teknik Eki*(522).
- Ergun, D. (2000). *Kimlikler kışkırtıcısında ulusal kişilik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Gerbner, G. (2014). *Medyaya karşı*. (M. Morgan, Dü., G. Ayas, V. Batmaz, & İ. Kovacı, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Güvenç, B. (1995). *Türk kimliği kültür tarihinin kaynakları* (3 b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hançerlioğlu, O. (1978). *Felsefe ansiklopedisi: Kavramlar ve akımlar* (Cilt 3). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Haviland, W. A., Prins, H., Walrath, D., & McBride, B. (2008). *Kültürel antropoloji*. (İ. Erguvan Sarıoğlu, Çev.) İstanbul: Kaknüs.

- <https://logeion.uchicago.edu/>. (tarih yok). *Culta*. 08 10, 2020 tarihinde <https://logeion.uchicago.edu/culta> adresinden alındı
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk milli kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Köseoğlu, N. (2018). *Milli kültür ve kimlik*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Loti, P. (1995). *Türkler üzerine makaleler*. (B. Önuçak, Çev.) İstanbul: Der Yayınları.
- Moles, A. (1983). *Kültürün toplumsal dinamiği*. (N. Bilgin, Çev.) İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler*. (A. Kotil, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2003). *Osmanlı barışı*. İstanbul: Ufuk Kitap.
- Oxford University. (tarih yok). 08 11, 2020 tarihinde Oxford Learner's Dictionaries içinde: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/culture_1?q=culture adresinden alındı
- Seyhan, A. S. (2020). Televizyon haberinin retorik bileşenleri iletişimsel zihniyetin haber retoriğine yansması (Doktora tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı
- Şimşir, B. N. (1989). *British documents on Ottoman Armenians*. Ankara: TTK.
- Timur, T. (1986). *Osmanlı kimliği*. İstanbul: Hil Yayınları.
- Tokdoğan, N. (2018). *Yeni Osmanlılık hınç, nostalji, narsisizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Turan, Ş. (1990). *Türk Kültür tarihi: Türk kültüründen Türkiye kültürüne ve evrenselliğe*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (tarih yok). 08 11, 2020 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/?kelime=kultur> adresinden alındı
- Williams, R. (1960). *Culture and society 1780-1950* (2 b.). New York: Anchor Book Doubleday&Company.
- Yetişgin, M. (2007). Tarih, coğrafya ve sosyo-kültürel ortamın Türk kimliğinin gelişmesine etkileri. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2(1), 37-68.
- Yurdigül, A. (2014). Televizyon ana haber bültenlerinde korku kültürünün inşası. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi S.B.E.

The Effect of Turkish Identity on Television News Rhetoric

Ahmet Selman Seyhan (Lecturer Ph.D.)

Ömer Faruk Zararsız (Res. Asst.)

Extended Abstract

The study explores the effects of Turkish identity on television news rhetoric. During the selection of this topic, the assumption that the news center employees will be affected by the culture and cultural identity of the society in which they live was effective in each selection, elimination, and professional practice during the reporting of the event. Because culture is a harmonious set of values that express the sum of the material and spiritual products of societies and guide the thoughts and actions of people in that society. For this reason, any decision taken by the professionals working in the news center regarding the news will be a part of this harmonious whole and will have a common bond with the audience. The news rhetoric used to make the viewers believe in the information in the television news and the news should not be considered as messages that occur spontaneously or randomly created by the combination of devices. It is prepared by people working at the news center, influenced by the culture of the current culture and the cultural identity of the audience. The professionals who prepare the news to organize the news according to the cultural conditions of the audience and apply rhetorical methods that will have more impact on the society to believe in information. Although the effects of ideology or liberal understanding are felt in news preferences, the news rhetoric used to convince the society of that information is determined according to the cultural identity and cultural characteristics of the society. It is expected that the impact will be even stronger when the fact that the professionals who prepare the news also consist of people involved in this community is added to this situation. In the study, it is aimed to determine whether this relationship exists or not, if any, in what forms. Examining the relationship between Turkish cultural identity and news rhetoric is considered to be important because it has the potential to make an important contribution to the literature on a specific subject.

The communicative mentality analysis method was used to determine the effect of Turkish identity on television news rhetoric. The use of a mentality-based analysis method in determining the relationship between culture, identity, and television news have made it possible to evaluate different aspects of the relationship with many data. In the analysis, studies on Turkish identity and Turkish culture were first examined. As a result of this review, the main characteristics of the Turkish identity revealed in the studies were determined and sorted into substances. In the second part of the analysis the news in the three months of the five main news bulletins, which are national broadcasters, the most-watched in total rating rates and address a large segment of the society, and the features of the news rhetoric were examined. The news was classified into seven categories like politics, security, economy, education, health, judicial and current, and it was tried to determine what was done as news rhetoric in the news in these categories in five news bulletins. The news is divided into two sections as Cam / Announcer and VTR, and the image and sound parameters in these two sections are determined. The texts are not a separate parameter, but the image is semantically included in the sound parameter syntactically. Among the image parameters in these two sections it has been determined which; framing, body language, use of digital reality, character

generator, back screen, interview, representational animation, agency, and outsourced images, graphic animations, caption and scanned images, footnotes, and explanations, camera angles, news text from sound parameters, oratory, effect sound, music, natural sound, announcement, interview, statement, and dubbing are used. After that, it was determined which of the rhetorical components of framing, highlighting, emotion creation, meaning, word games, and image technique were tried to be made with the parameters used. At the end of this relationship, the rhetoric of the news was determined and how the audience wanted to be convinced, and the effect of cultural identity on this situation was interpreted.

As a result of the analysis, it was determined that there is a great similarity between the Turkish cultural identity and the news rhetoric, which was determined by the literature review, and that the Turkish cultural identity significantly affected the news rhetoric. It was concluded that employees at the news center made choices by paying attention to what they liked, what they valued, what they would react to, and what they would be affected by to convince viewers of the information they conveyed in the news. Besides, it can be stated that the choices made are often naturally occurring since the authors of the news themselves have the same cultural identity as the audience. It has been determined that in the news rhetoric preferences that are not similar to Turkish identity, the society is trying to change in line with the values preferred in the news. Especially in response to a situation such as ignoring the audience, it invites the audience to follow their preferences by using the power of being acculturation and creating a culture with the news rhetoric, which it implements in the form of expressing what is right, encouraging obeying the truth and marginalizing those who do not. Although the approaches to events such as the state and security in television news are generally similar to each other, there are differences in some specific areas with the effect of ideology. The news rhetoric used in ideological differentiation also differs. It has been determined that while the news supporting the ruling power and rulers ideologically mostly deals with emotional aspects, meaning, and moral values, the opposition news has a more questioning, problem-determining, and scientific approach.

Keywords: Communication Science, Turkish Culture, Turkish Identity, Television News, News Rhetoric.

Bu makale **intihal tespit yazılımlarıyla** taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by **plagiarism detection softwares**. No plagiarism detected.

Bu çalışmada “**Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi**” kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the “**Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive**” were followed.